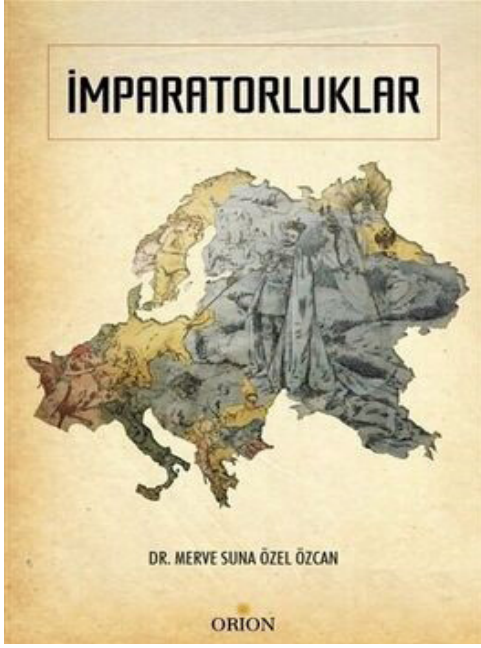

MERVE SUNA ÖZEL ÖZCAN, İMPARATORLUKLAR, ORİON KİTABEVİ, ANKARA 2021, 396 S.*

Merve Suna Özel Özcan, Emperorship, Orion Publishing, Ankara 2021, 396 pgs.

Kaan AKMAN**

İmparatorluklar kitabı, uluslararası ilişkiler alanında siyasi tarih okumalarını baştan sona ele alan; esasında dünya tarihi okuması perspektifini de içinde barındıran bir yaklaşıma sahiptir. Kitapta yazarın temel tezi, büyük güç olma ile imparatorluk arasında doğrusal bir ilişkinin bulunduğudır. Yazar bu tez kapsamında imparatorlukları geçmişten bugüne devamlılığı olan bir siyasi yapı olarak değerlendirmiş, Vestfalyan Devletler Sistemi

içerisinde bu yapıların büyük güç kavramı ile tanımladığını savunmuştur.

Çalışmada yazar amacının alanyazındaki imparatorluk sınıflandırmalarına farklı bir perspektiften yaklaşmak olduğunu belirtmiştir. Yazar bu tezini ve amacını sadece genel kuramsal bilgiler ile temellendirmemiş, Rusya Federasyonu örneğinde vaka çalışması da yapmıştır.

---

* **Geliş Tarihi:** 30.12.2022

Kabul Tarihi: 11.12.2022

** Doktor Adayı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı, e-posta: kaanakademikdusunca@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9239-7866.

Kitabın konusu geniş bir coğrafya ve zamana uzanmaktadır. Olguları açıklamada yazar çok boyutlu bir analiz gücü ile imparatorlukları ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal yapılarıyla bir arada değerlendirmiştir. Aynı zamanda güncel uluslararası ilişkilerde tartışma konusu olan gelişmeleri tarihsel bir yaklaşımla ele almıştır. Her bölüm sonunda yapılan sınıflandırmalar ile yazar savlarını açık ve akıcı bir dille yazıya dökmüştür.

Kitapta Çin İmparatorluğu'ndan Rus İmparatorluğu'na Avrupa imparatorluklarından Osmanlı İmparatorluğu'na tarihin akışını etkileyen büyük imparatorluklara yer verilmiş, bu imparatorluklar arasındaki temas noktaları öne çıkarılmıştır. Kuramsal açıklamalar tarihsel örnekler ile desteklenmiş, incelenen dönemlerin yönünü belirleyen gelişmelerde yazar daha derinlemesine açıklamalar yapmıştır. Yazarın incelemesinin sonucundaki temel bulgusu ise imparatorlukların bir aktarım süreciyle geçmişten günümüze uzanan yapılar olduğudur. Bu yapılar uluslararası sistemde bugün büyük güç olarak tanımlanmaktadır.

Özcan, imparatorluk kavramını sistem değiştiren büyük güç merkezi olarak tanımlanmıştır. Yazarın neden imparatorluklara odaklandığı, çalışmada bu büyük güçlerin tarihin akışındaki etkileri görüldüğünde anlaşılmaktadır. Belirli bir coğrafyada, sınırlı bir teritoryal alanda ortaya çıkan siyasi birim olmayan bu güçler günümüzün sosyal, siyasal ve ekonomik yapısının temelini atmıştır.

Ayrıca imparatorlukların dünyasını anlamak, dünya siyasi tarihinin gelişim çizgilerini netleştirmek için bir zorunluktur. Dolayısıyla çalışma özgün ve önemli konu hakkındadır. İmparatorlukları unsurları, özellikleri ve tarihsel örnekleri ile kapsamlı bir şekilde inceleyen yazarın büyük güçlerin doğasını anlamada öne çıkardığı kavramlar evrensellik ve hegemonyadır. Bu iki kavram farklı görünüşleri ile halen önemini korumaktadır. Bu nedenle kitabın konusu tarihsel olduğu kadar güncel meselelere de ışık tutmaktadır.

Dört bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde imparatorlukların tanımı ve unsurları, yapısal ve işlevsel özellikleri incelenmiştir. Bu bölümde geleneksel imparatorlukların üç çeşidi olduğu belirtilmiş, yazar bu dönemdeki imparatorlukları kara, deniz ve karma olarak üzere üç gruba ayırmıştır.

İkinci bölümde bu imparatorlukların dönüşüm süreci değerlendirilmiş, imparatorlukların modernleşmesi süreci analiz edilmiştir. Vestfalyan devletler sisteminde yaşanan değişimlerin ve modernleşmenin imparatorlukları nasıl etkilediği sorusu ele alınmıştır. Avrupa ülkelerinde yaşanan devrimler, kapitalizm ve sanayileşmenin getirdiği ekonomik değişim, ulus-devletlerin ve milliyetçiliğin bu analizdeki değişkenler olarak öne çıkarılmıştır. Üçüncü bölümde ise II. Dünya Savaşı sonrasında imparatorluk kavramı yerine kullanılmaya başlayan büyük güç kavramı incelenmeye başlanmış, Soğuk Savaş ve küreselleşme sürecinin büyük güçlerinde doğasında meydana getirdiği etkiler açıklanmıştır. Yazar bu dönemde sistemde öne çıkan dört imparatorluk modelinin olduğunu ifade etmiş; Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hiper-güç imparatorluğu; Avrupa Birliği (AB), yeni Roma İmparatorluğu; Çin Halk Cumhuriyeti zaman ötesi imparatorluk ve Rusya Federasyonu gücün imparatorluğu şeklinde nitelendirilmiştir.

Üçüncü bölümde gücün imparatorluğu olarak nitelendirilen Rusya Federasyonu dördüncü bölümde çalışmanın örnek inceleme ülkesi haline getirilmiş, Rusya'nın siyasi tarihinden günümüzdeki durumuna yönelik geniş ölçekte saptamalar yapılmıştır. Rusya'nın Batı ile olan ilişkileri, kimlik yaratma yolundaki araçları, enerji politikalarıyla büyük güç olmaya yönelik adımları, Avrasyacılık yaklaşımı gibi birçok alt başlık bu bölümün konusunu oluşturmaktadır.

Kitapta karşılaştırmalı tarihsel yaklaşım ve tarihsel sosyoloji metodolojisi takip edilmiştir. Her bölümde konu ile ilgili tabloların ve haritaların kullanılması anlaşılabilirliği kolaylaştırılmıştır. Kavramsal çerçevede zamansal ayırım ise geleneksel, modern ve yeni imparatorluk kavramları kapsamında yapılmıştır. İmparatorlukların doğası ve değişen yapısı işlevsel ve yapısal olmak üzere incelenmiştir. Bu incelemede emperyal yayılım, hegemonya ve çevre-merkez ilişkisi-askeri, iktisadi, sosyo-kültürel ve siyasi-ideolojik değişkenler alt kriter kullanılmıştır.

Özcan kronolojik bir yöntem izlemek yerine bağlantıları kurarak, Batılı araştırmacıların baskın görüşlerinin etkisine kapılmadan kendi özgün yaklaşımını ortaya koyma derindedir. Kitapta araştırmacılara önemli bir yöntembilimsel ikazda da bulunmaktadır. Yazarın bu ikazı oldukça yerinde ve önemlidir. Batı zihin dünyasının yarattığı kavramların etkisinden kalmak, tarihe tek bir noktadan bakmak gerçekliğin tam olarak anlaşılmasını kadar, bilimsel açıdan da sorunlu bir durumdur. Kitap, bu sorunlu duruma düşmemesi nedeniyle incelemeye değer görülmüştür.

Kitaptaki devamlılık ve miras vurgusu oldukça kıymetlidir. Çünkü Batı'nın kendi dışındaki dünyayı öteki ve barbar olarak görürken kendi tarihini bir devamlılık üzerine kurmakta, ötekinin tarihini ise kopukluk olarak tanımlamaktadır. Fakat tarih Batılı düşüncenin bu iddialarını doğrulamamaktır. Coğrafya ve zaman düzlemindeki izleri takip etmek, dönemsel olarak yükseliş ve çöküşleri incelemek, tarihe sadece askeri ve siyasi açıdan değil, toplumsal, kültürel ve ekonomik açılardan da bakmak bu büyük yanlışın ortadan kaldırılmasında önemli bir karşı çıkıştır. Yazar bu karşı çıkışı kendi sınıflandırması ile yapmaktadır. Yazarın zamansal olarak 1000 yıldan geniş bir döneme analitik bakışı devamlılık vurgusunun yapılabilmesi için önemli bir tercihtir. Bu tercih kopuklukları gidermekte, imparatorlukların tarih sahnesinde yıldızının parladığı ve söndüğü dönemleri bir bütünlük içinde görmeyi sağlamaktadır.

Çalışmada kuramsal açıklamaların bir örnek ülke deneyiminde ele alınmasında Rusya Federasyonu'nun tercihi oldukça yerindedir. Çünkü Rusya Federasyonu büyük güç olma mücadelesinde imparatorluk vurgusunu gerek iç gerekse de dış politikada önemli bir araç olarak kullanmaktadır. İç politikada halkın geçmişle bağının kurulmasında, dış politikada ise yayılmacılık politikalarında bu araç büyük bir destek sağlamaktadır. Yazarın tanımlamasıyla Rusya tarih boyunca gücün arayışında olmuş, uluslararası sistemdeki belirleyici rolünü sürdürmüştür. Bu rolün korunmasında imparatorluk deneyimi ile bağ kurmak da sıkça tercih edilen bir politika olmuştur. Nitekim 2000 yılı sonrasında Rusya Federasyonu'nda Vladimir Putin döneminde bu bağı kurma çalışmalarının en somut örnekleri söz konusudur.

Dördüncü bölümün kurgusunda tüm bu gelişmeler ele alınmıştır. Rusya gibi farklı siyasi sistemleri deneyimlemiş, yoğun sosyal ve ekonomik krizlerle karşılaşmış bir ülkenin tarihini tek bir araştırma sorusu etrafından başarılı ile işlemek yazarın bilimsel yetkinliğini kanıtlamaktadır. Rusya Federasyonu örneği, imparatorluk mirasının önemini oldukça vurgulayıcı bir şekilde açıklamakta, ilk üç bölümde özellikle evrensellik iddiasındaki sosyal ve kültürel değişkenlerin nasıl bir meşruiyet kazandırdığını açıklamaktadır. Yazar tarafından belirlenen değişkenlere yeni maddeler de eklemek mümkündür. Fakat yazar seçtiğini değişkenlerde tutarlıdır. Bu nedenle değişkenlerin araştırma sorusunu açıklama gücü yeterlidir.

Tekrarıcı ve taklitçi bir kurgudan uzak şekilde araştırmacının kendi kavramlarının ve sınıflandırmasının yer aldığı bu kitapta tarih, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinin izleri ile kapsayıcı bir bakış açısı bulunmaktadır. Sanayileşme, milliyetçilik, kapitalizm gibi kavramları yoğun olan böyle bir çalışmanın sonucunda okuyucu aklı net, kafasındaki sorulara doyurucu yanıtlar alarak kitabının kapağını kapatmaktadır. Ayrıca

**MERVE SUNA ÖZEL ÖZCAN, İMPARATORLUKLAR, ORİON KİTABEVİ,
ANKARA 2021, 396 S.**

---

yazarın anlatım ve konuyu ele almadaki gücü okuyuculara bir yöntem bilgisi de sunmaktadır. Kitabın her satırında verilen emeğin yansıması görülmektedir. Yazar, okuyucuda her bir imparatorluk modeline ilişkin derinlemesine araştırmalar merakı uyandırmakta, farklı imparatorluk deneyimlerinin bugüne nasıl aktardıklarını incelemeye sürüklemektedir.